

B. N. C
FIRENZE
1075
2

1075. 2

BELLVM

GRAMMATICALE, ^{PI}

NOMINIS,

ET VERBI REGVM DE

Dignitate Orationis inter se
contententium.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. DC. IX.

Apud Dominicum de Imbertis.

BELL V M

GRAMMATICALS

ROMAN

ET ALIORUM REGVM DE

ET ALIORUM REGVM DE

ET ALIORUM REGVM DE

ET ALIORUM REGVM DE

ET ALIORUM REGVM DE

ET ALIORUM REGVM DE

PAVLO CÆSIO

IVR. V. CONSVLTO,

ANDREAS GVARNA

SALERNITANVS SAL. D.

*Ellum illud memorabile ,
quod inter Grammaticæ re-
ges, non minoribus animis,
quam odijs gestum est , om-
nium periculosissimum, cum
superioribus diebus impri-
mendum curarem Paule Cæ-
si: cumam potissime id opus*

*dicarem , cogitantidiutius , vnus mihi occurristi :
quem tamen si paternis inhaerentem vestigijs, ardua
Iustiniana sanctiones, ac difficilia indefesse exer-
ceant legum decreta , ea nihilominus es ingenij
dexteritate , vt post inquietas fori actiones , post*

A 2 impor-

importunas clientium querelas, domum reuer-
sus, ætati aliquantulum, atque animo indulgens,
iocos, sales, cæteraque, quæ pulsæ occupa-
tionum tenebris, affectam mentem exhilarare
consuevere, seruata semper personæ grauitate,
admittere non vereare. Decorabunt alij nomen,
virtutesque tuas sublimioribus, grauioribusq; lu-
cubrationibus sed, & tute parentem imitatus,
teipsum, ac familiam tuam marmoreis laudibus
illustrabis, ipse ex tenui penu, quod possum pro-
ferens, beneuolentiam, quæ vnico congressu (tan-
tum plerumque valet ad conciliandas amicitias
morum consensus) inter nos exorta est nunquam
intermoritura, vel vnico hoc prosequar munere
deuotissimo. Vale, & me Tarquino Sanctæ cru-
cis Romanæ iuuentutis splendori, ac bonarum li-
terarum cultori commendatum redde.

GRAMMATICALE
BELLVM NOMINIS,
ET VERBI REGVM,

DE PRINCIPALITATE
Orationis inter se contendentium,

NUPER EDITVM A REVER. D.
Andrea Salernitano Patritio Cremonense.

Rammaticè prouinciam, ceterarum omnium, quæ vbique terrarum fama celebres sunt, pulcherrimam, fœlicissimamque esse, nemo fermè vel mediocriter eruditus est qui ambigat. Quippe cum amœnitate situs, salubritate cœli, frugum omnium copia, rebusque alijs, quibus mortalis hæc vita carere non debet, nulli cedat: tum illustrium virorum nutritrix semper extitit &

B E L L V M

alumna: Sicuti enim ætate hac, ita priscis etiam
 temporibus inuiolabiliter obseruatum fuit, ut
 quicquid vbique gentium (Barbaras, & desides
 nationes semper excipio) gigneretur ingenij bo-
 næ indolis, alicuiusve sper, eo sanctissimis im-
 buendum disciplinis mitteretur? ex hac liqui-
 dem ad sublimiores regiones, beatioresque ha-
 bitationes, Dialecticam scilicet, Philosophiam,
 Theologiam, cæterasque illis similes prouincias,
 vnicus aditus patet? & nisi eam peragrauerit, in
 illarum sacraria minime quis valeat penetrare.
 Quæ quidem licet tanta polleat amœnitate, &
 rerum copia, est nihilominus altissimis circun-
 data montium cristis, & inaccessis eo vsque cir-
 cumspecta alpium iugis, ut nisi peritum habeas iti-
 neris ducem, ad eius plana, cultaq; nunquam va-
 leas peruenire. Fuit proinde, & nunc est eius
 prouincię regibus laudabilis & pius mos, ne mor-
 talium genus tam necessario bono priuari queat,
 ex suis militibus veteranos (quos pædagogos
 vocant) in omnes mundi partes dirigere, qui
 tenerioris ætatis adulescentes (nam adulti & pro-
 uectiores haud facile disciplinam recipiunt) ad
 ipsa vsque regum palatia incolumes perducant:
 ybi & Latine & Cecropiæ Mineruæ artes erudi-
 ti, prædictas postea sublimiores regiones scan-
 dere ualeant, & expeditius penetrare ibi Græci
 omnes, Latiniq; quos vel propria scripta, vel
 aliena celebrant monimenta, tyrocinia sua pri-
 ma

ma exercuere, ibique edocti, atque instructi, tantis postmodum florere gestarum rerum preconijs, ut viuentes, ætatis suæ hominibus maximo ad virtutem fuerint adiumento: & vita functi, posteris, tanquam extenso digito, recti ad laudabilem vitam callis semitam demonstrarint. Pro- uincia hæc itaque, licet vnica sit, & indiuidua, geminos tamen habet qui in ea imperent, poten- tissimos reges, Verbum scilicet & Nomen, & prior quidem Amo, posterior vero Poeta nuncu- patur: qui diutissimis temporibus tanta simul regnauere concordia, ut in conficienda oratio- ne, ex qua vtriusque imperij vectigal omne con- sistit, nullum vnquam dissidium, nulla dissensio, nullum denique litigium inter eos fuerit audi- tum. Nihil autem in omni Grammaticæ solo gignitur oratione præclarius, nihil dignius, nihil salubrius, quæ iucundissimis compacta florum coloribus, pulcherrimis ornata rerum figuris, ac suauissimis redimita rosarum nexibus, tantæ est authoritatis & virtutis, ut cum mortales om- nes (modo recte apteque perorètur) in sui admí- rationem trahat, tum ad ijs ipsis, quicquid volue- rit valeat extorquere. Vnde est illud Euripidis dictum, Omnia conficit oratio, quæ hostile fer- rum conficere non potest. Et Pyrrhus plures a Cynea oratione, quam a se armis vrbes captas dicere consueuerat. In hac igitur Regum con- cordia, cum Grammaticæ totius res optime pro-

cederent, felicique prosperarentur successu, accidit vt orta inter eos ex parua causa dissensione, cuncta tumultibus, & inexpectatis bellorum anfractibus inuoluerentur. Quid enim non faciant vinum, & immoderatus sumptus epulae? Tantam animorum coniunctionem vnus conuiuij ebrietas in eas impulit vtrunque regem inimicitias, vt immoderata dominandi libidine tanquam syluestres tauri asylo acti, propria regna, & tam nobile Grammaticae imperium pectore euerterint. Refertam autem quonam pacto gesta sit res: vt sciant omnes, nullum esse tam arctum amoris vinculum, quod regnandi libido non soluat. Quapropter Dionysium seniore dicere solitum ferunt, Ab amicis etiam cauendum esse ei, qui praesit: quando ignarus non sit eos imperare malle, quam seruire. Cœnibus itaque aliquando praedictis regibus in medio aestatis feruore secus placidissimum & perennem fontem, cuius ripas vndique virides fagi, & altissimae platanus, opacitate eximia adumbrabant, postquam abunde uentri factum est satis, cum incaluisent omnes mero, orta est inter eos quaestio, cuiusnam partes in conficienda oratione potiores censerentur. Et Verbo quidem digniorem locum sibi ascribente, acriter resistebat Nomen, asserens sine se stare orationem non posse, ex seque procedere, quod intelligibilis habeatur, & grata. Quid enim (aiebat) facis tu in oratione sine mei? Si paululum pra-

præsentiam meam subtraxero, non secus te intelligent audientes; ac mutum loquentem: confice illam paulisper sine me, fac ut sciant audientes quid tibi uelis: certe nisi ipse interpres accedam, uel ipse intentionis tuæ primordia nullus valeat penetrare. Sed & illud notari est dignum, quod quo te antiquior sum, eo etiam dignior debeo comprobari. Quis uero nesciat fuisse prius Nomen, quam Verbum? Aut quis non intelligat Nomini, quam Verbo uetustiora adesse exordia? Deum certum est fecisse omnia: quod si omnia, utique & uerbum: Deus autem nomen est, non uerbum: Igitur a nomine facta sunt omnia: & non solum oratio a Deo facta est, & sic a nomine. Sed & tu o Verbum, qui adeo insolescis, a nomine tuum esse sumpsisse conuinceris. Legisti tu aliquando, inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne baptista? dei hæc est sententia, huic refragari minime tibi fuerit fas. Si Iohanne nullus est maior: Iohānes autem est nomen eius. Et cui nomen erat Ioannes apparet certe nihil maius Nomine posse reperiri. Sexcenta sunt testimonia quæ possint afferri, quibus luce clarius definitur, sicut dignitate, antiquitateque, ita & auctoritate Verbo longe Nomen esse præstantius: quæ omnia sponte prætereo, ne uerbose nimis, non causa, Verbum ipsum videar superare. Mirabar (respondit Verbum) o Poeta, quod te Plato ille diuinus sua eiecisset republica: nunc animad-

1 uertens quanta impudentia, temeritateque diui-
 nas auctoritates tuis ineptijs inuoluas, sapientissi-
 mum philosophum recte iudicasse satis animad-
 uerto: nam nisi te ea, quam constituebat, republi-
 ca exhibilasset, cum alijs multis, tum falsis religio-
 nibus, portentosisque Dijs, omnium ciuium suo-
 rum mentes peruertisses. Quid enim non audeat
 tua arrogantia, tua mentis elatio, quando posses-
 sa a me diuturno tpe prioris loci in hac prouincia
 dignitate, uel cū fictis, inuersis, & intortis sacræ
 paginæ testimonijs exturbare conaris? Enim-
 uero ne solus literas scire videre, manifestissi-
 mis & planissimis eiusdem paginæ dictis authori-
 tatem meam conseruabo. Proferam autem ip-
 sum veteris scripturæ caput, ubi dicitur, In prin-
 cipio erat Verbum, & verbum erat apud deum,
 & deus erat verbum. Arrige aures cur faciem ca-
 peras? Deus, inquit, erat verbum: omnia per ip-
 sum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non
 igitur. Nomen fecit omnia, sed Verbum. Deus
 autem erat Verbum, non Nomen: Sed & Verbo
 domini cœli firmati sunt, & omnis virtus eorum.
 Quid igitur dices? non est quod te diuinis tueare
 testimonijs, quæ pro me stare, tibi que aduersari
 intellexisti. Verum ad ea, quæ ad nostrā vere at-
 tinent causam, reuertamur. Quænam est, per im-
 mortalem deum, hæc tua insania? unde hos ti-
 bi tam repente sumpsisti spūs, vt audeas in oratio-
 ne digniorem tibi locum vsurpare? An te præte-
 rit

rit omnem decorem, pulchritudinem, ac suauitatem ex me vno procedere? a Verboque Nomen, non à Nomine Verbum regi consueuisse? Verborum varietas, verborum elegantia, orationem exornat & illustrat, sed & nisi te regam ac dirigam in oratione tu ipse mancus, & debilis reperiri. Poteris ne tu constructionem vnam connectere, in qua non continuo mihi principales partes tribuantur? Sed & me solum, qui inter verba principatum teneo, sine alterius adminiculo orationem perfectam, cum voluero, facere posse nemo permittitur dubitare. Quid ergo blattis, & quod ille ait, tuas proiicis ampullas, & sesquipedalia verba? Quis vero es tu, qualisue, aut quantus? qui hæc iactas, qui tam altere beas qui eò usque inflatus incedis, vt periculum sit, ne medius dirumpere? Nominum inquires, rex sum. Sed quod tibi est nomen? Poeta, respondes. Quid autem aliud est poeta, quam nugigerulus, nugiuëdulus, fabularum inuentor, scelerum magister, loquax, nugax, mendax, ebrius & fatuus: qui vera inuertat, falsa ingerat, totumq; orbem garrulitate inficiat & perturbet: qui loquacitate tua tantam tibi apud imperitum vulgus auctoritatem usurparis, vt cum clarissima Verborum progenie de dignitate audeas disceptare? Quid ex te habent vnde ad virtutem incitentur adulescentiores, (quos stulte satis erudiendos parentes eorum tibi tradidere) nisi adulterum leuem, zelotypam luno-

nem,

nem, meretricem Venerem, mœchum Martem,
 reliquaque tuæ sapientiæ præclara comméta, qui
 cum plus iusto aliquantulum biberis, tanquam
 deo, non mero, plenus, ad instar laruati, ceritique,
 cœlum terrę, terram cœlo audeas permiscere? Ad
 hæc ira vehementiore excandescens, rex Poeta
 ignominiamque ac isctata de se probra ferre non
 valens, O improbum, inquit, caput, talia de nobis
 temerario ore dicere præsumpsisti? Simulque ar-
 reptum populum, in illum furibundus immisisset,
 ni ex circumstantibus quidam apprehensam
 eius dextram ab ictu diuertisset. Minime du-
 bium est quin irritatis vtrunque animis ex verbis
 ad verbera, vulneraque deueniendum fuerit, nisi
 intervenientes seniores, & saniores uiri, vtrunque
 regem furore ebrium in suas ædes reduxissent.
 Quo cum postridie ambarum partium studio-
 si conuenissent, maxima apud omnes de pridia-
 na contentione disputatio habebatur. Laceraba-
 tur, præcipue inter Nomina, regis Verborum ma-
 ledicentia: maior eorum pars, & iuniores præ-
 cipue, mirum in modum fremere, malo doman-
 dam regis Amo loquacitatem dicere, docendum-
 que illum amplissimam Nominum maiestatem
 nunquam contumeliæ fuisse opportunam. Et li-
 cet ætate prouectiores, & Terentius præcipue qui
 ibi tunc aderat, suaderent, nihil præcipitata sen-
 tentia fieri debere, & omnia consilio prius, quàm
 armis sapientem experiri oportere: tantus nihi-
 lominus

Iominus fuit omnium Nominū, cū suo rege ad ar-
 ma consensus, vt in eam frequenter sit itum sen-
 tentiam, omnibus Verbis continuo bellum indi-
 ci debere. Misso igitur rubicine ad regem Amo,
 inimicitias, bellumq; manifestū, confidentissimis
 animis denuntiarunt. Nec saniora quidem apud
 Verborum regem agitabantur consilia: ad quem
 conuenientes suæ partis ordines omnes, longa
 disceptatione agebant de retinenda in Gramma-
 ticæ regno Verborum dignitate, dequē depri-
 menda Nominum arrogātia. cum interim super-
 ueniens, Poetæ regis nuntius, de bello quæ sibi
 mandata fuerant, diligenter exposuit. Enimuero
 læto se animo accipere illis respondentibus, ad bel-
 li cogitationes versi sunt omnium animi. Misit
 itaque Verborum rex tubicines & nuntios suos
 ad omnes nationes & gentes, quæ suo parebant
 imperio: iussitque vt cuncti armis idonei ad con-
 stitutam diem adessent. Omnium autem primus
 adfuit aduerbiorum dux. Quando, cum centurio-
 nibus, sex videlicet, vbi, quò, vnde, quā, quorsum,
 & quousque: quos sequebantur manipulares sui:
 & sub primo quidem h i erant. Hic, illic, istic, in-
 trus, foris, ibi, ibidem, sicubi, necubi, alibi, alias,
 alibi, vsquam, & nusquam. Sub secundo, huc, il-
 luc, istuc, intro, foras, aliò, nequò, aliquo, siquo,
 illò, eò, & eodem. Sub tertio, hac, illac, istac, alia,
 aliqua, nequa, illa, ea, & eadem. Sub quarto,
 horsum, illor sū, istorsum, introrsum, extrorsum,
 dextror-

B E L L V M

dextrorsum, sinistrorsum, aliorsum, aliquorsum, fursum, & deorsum. Quintū sequebantur, hætenus, hucusque, eousque, vsquemodo, & vsquenunc. Sextus centurio signum ferebat manu propria, ibatque medius omnium: ita vt duo præcederent ordines, ipse sequeretur, tres clauderent agmen. Multa alia Aduerbia ante currebant, quædam procedentium acierum tegebant latera illa itinera explorabant, hæc curabant ne ordines interrumpèrentur, quorum nomina hæc sunt, peregre, pone, super, supra, intra, extra, citra, & vltra cum alijs pluribus. Venere post hæc alia aduerbia qualitatis, quantitatis, & numeri: cum quibus erant Aduerbia iurandi, vt ædepol, enimvero, ecastor, me hercule, mediusfidius & profecto. Aduerbia vocandi, vt heus, & o. Respondendi, vt hem. Ridendi, vt ha ha he. Negandi, vt minime, & nequaquam, qui quidem Nequaquam, licet strenuus in bello esset & diu exercitatus, omnium nihilominus mendacissimus habebatur, & fallax: nec nisi coactus verum fateri didicerat, hunc & Græci *ὄλοφάν την* appellabant. De hoc Nequaquam truci & mala bestia plura essent dicenda: quæ quoniam liberæ non sunt voces, volentes omittimus: id potissime persuasum habentes superfluum esse lupum ouibus cauendum nuntiare. Omnia hæc Aduerbia triplici muniebantur armatura: ferebantque pro scuto speciem pro loca significationem, pro ense figuram. Multæ
alix

alix nationes Verborum venire in auxilium regis sui, videlicet natio indicatiua, frequentatiua, meditatiua, desideratiua, inuitatiua, diminutiua, & denominatiua: cum copijs non spernandis. Affuerunt etiam fortissimi satrapæ Anemali, qui late dominabantur in confinijs Grammaticę: bellicosissimi quidem, sed qui nullo possent ordine contineri: eorum nomina hæc sunt, sum, volo, fero, & edo, quibus concessum a rege fuit ut in quocunque castrorum vellent loco, sua figerent tabernacula, modo inter milites nullum tumultum concirent. Post hos aduenit natio Verborum defectiua, distincta, & pulcherrime per turmas ordinata, videlicet memini, noui, cœpi, & odi: item vale, salue, aio, inquit, inquan, faxy, cedo: omnes armati, & ad pugnam animis præsentissimis, quę quidem sequebantur omnia Verba actiua vestita in o, & passiuia in or, neutra quoque cum deponentibus, communibus, & impersonalibus cuncta diuersorum idiomatum, & variarum linguarum, erantque armata generibus, temporibus, modis, speciebus, figuris personis, & numeris. Congregato huiusmodi exercitu, rex Anno omnes copias deduxit in latissimos campos Coniunctionum in loco quodam qui dicitur Copula; ibique castrametatus est iuxta flumen diuinctuarum, nomine Siue: diuisitque omnia sua Verba in quatuor coniugationes, unicuique tribuens in castris proprium locum: exceptis quibusdam

busdam familiaribus Verbis, quibus iniunctum fuit vt sarcinas ferrent Infinitiuorum, quorum hæc nomina sunt, incipit, desinit, cebet, vult, pōt, iubet, audet, nititur, tentat, & dignatur. Vltima omnium venire in castra quædam Verba maximæ authoritatis, vt pluit, ningit, fulgurat, tonat, fulminat, & aduersperascit, trahentia post se cohortes fortissimorum militum suorum. Sed & Gerundia cum Supinis, relictis Nominibus trans fugere ad Verba, Audiens vero Nominum rex Poeta quanta contra se præparassent aduersarij sui, veritus ne subita vi aliqua ingruente opprimeretur si imparatus tantarum virium impetum expectaret, omnibus imperio suo subditis indixit, vt quam primum fieri posset, armati, & instructi pro viribus adessent, in cuius auxilium, vt pote propinquiore, primi affuere Pronominum duces, ego, tu, sui, consanguinei ipsius regis, & ex eodem Arsacidarum sanguine procreati, cum quibus erant meus, tuus, suus, noster, & vester, nostras, & vestras, ille, ipse, iste, hic, & is. Omnia autem Nomina diuisa erant in plures cuneos, & sub varijs signis centuriata, aliqua quippe erant primitiua, alia deriuatiua, aliqua relatiua, quædam possessiua, quædam gentilia. Venere insuper tres articuli pugnacissimi, & longo belli vsu exercitati, primus erat Hic, hæc, hoc: secundus Hic & hæc: tertius Hic & hæc & hoc. qui speciebus, generibus, numeris, figuris, personis,

& ca-

Se casibus armabantur. Post hos duces magni Relatiuorum, quis, quæ, quod vel quid, eisdem se castris iungere, & erant ij referendarij generales regis Nominū in omni suo regno, cū quibus fuere omnia relatiua & substantiua distincta in duas turmas, videlicet, identitatis & diuersitatis. In prima numerabantur Is, suus, ipse, sui, ille & idem. In secunda Ceter, alius, reliquus, & alter. Princeps Relatiuorum accedentium erat Qualis: cum quo militabant. Quantus, quot, quotuplex, quatenus, quotifariam, cuius, & quigena. Venit etiam regina Præpositionum Ad: cum qua erant Ab & In, coniunctæ Nominibus casualibus: ducebantq; secum tres phalanges strennuorum militum. In prima erant A, ab, abs, cum, coram, clam, de, e, ex, pro, præ, palam, sine, absque, tenus? seruientes ablatiuo casui. In secunda fuere Apud, ante, aduersus, cis, citer, citra, circū, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, propter, prope, secundum, post, trans, ultra, præter, supra, circiter, vsque, secus, penes: omnes seruientes accusatiuo casui. In, sub, super, & subter, seruiebant vtrique casui: ablatiuo scilicet & accusatiuo. Sub signis tertiæ phalangis militabant Di, dis, re, se, an, & con: eratque eorum proprium officium compositionem facere in vsum militum, nanque tunc dies quadragesimæ erāt. Atqui Nomina omnia in suas acies distributa, pulcherrimò ordine procedebant, vide-

licet substantiua , & similiter adiectiua , propria ,
 appellatiua , & partitiua : post quæ , comparati-
 ua , superlatiua , possessiua , patronymica , genti-
 lia , numeralia , & multiplicia . Singula eorum di-
 stinguebantur per declinationes quinque , scilicet
 primam secundam , tertiam , quartam , & quin-
 tam . quorum arma erant , species , genera , nume-
 ri , figuræ , & casus . His igitur omnibus in vnum
 coactis , rex Nominum Poeta , copias & ipse suas
 deduxit in eandem planitiem Coniunctionum ,
 posuitque castra ab altera parte prædicti fluminis
 Siue , ita ut tantos exercitus vnicus diuideret
 alueus fluminis : vnde & fiebat vt inter aquato-
 res non leuia interdum prælia inirentur . nun-
 quam tamen totis copijs in aciem descensum est ,
 prohibentibus id vtriusque partis regibus , quo-
 niam necdum ad pugnam necessaria omnia pa-
 rata intelligebant . Satagebatque vterque eorum
 Participium in suas partes traducere . Erat verò
 Participium maxime in tota Grammaticæ pro-
 uincia authoritatis , & post reges , potètia & digni-
 tate planè primus : qui in quancunque partem
 cum suis viribus inclinasset , haud dubie victo-
 riam secum trahere posse videbatur . Quapropter
 non tam Verbum quam Nomen : vt hunc sibi
 adiungeret nihil intentatum prætermittebat , Præ-
 occupans autè Nominum rex Poeta , huiusmodi
 ad illum literas dedit Non arbitror te præterire
 frater mi , quanta insolentia , quo animi tumore
 contra

contra me : Nominumque dignitatem insurrexerit Verborum rex Amo , quave temeritate conficiendæ orationis primas partes sibi usurpare presumat : propter quod , licet inuiti , arma sumere & copias cogere coacti sumus , vt illius contusa superbia , auctoritatem nostram illibatam conseruare valeamus . Enimvero cum optime scias , quantum Nominum gentibus debeas , quæue ab illis acceperis beneficia , feceris pietate & fide tua dignum opus , si communem existimationem , communem rem , communes spes , nobiscum protecturus cū tuis te legionibus nobis adiunxeris . nam euerso Nominum statu , atque imperio , nihil est quod in Grammaticæ solo tutum tibi possis arbitrari . Vale , & quantum potes tuum festina aduentum . Scripsit verò & rex Amo ad Participium in hæc verba , Non me latet amice charissime , sollicitari te maxima instantia ab aduersarijs nostris , vt cōtra nos bellum gesturus secum in campum descendas . Et licet pro tua prudentia nihil temere te gesturum confidamus , necessarium tamen duximus admonere , & hortari te , vt mente reputes quæ a nobis habeas commoda , quanta ex verbis dignitati tuæ fiat adiectio ? & licet minutula quedam a Nominibus accepisse videaris , potiora , amplioraque nihilominus sunt quæ tibi a nobis tribuuntur , iustius itaque feceris si non nos modo , Verborumque imperium , sed teipsum tuasque res defensurus , ad felicia hæc

nostra perueneris castra . nam nec verisimile est ,
 si succubuerimus , ipsos hostes a rebus tuis tempe-
 raturus , quin victricia (quod Deus auertat) in-
 te conuertant arma , quò soli tandem in omni
 Grammaticæ solo pro effrenata animi libidine
 grassari queant . Vale . Ambarum igitur par-
 tium lectis literis , aliam Participio mentem esse ,
 alia moliri , diuersa animo voluere , cogitabat
 siquidem neutri se parti adhaerere posse sine ma-
 nifestaria rerum suarum pernicie : e contrario si
 se medium gerat , vel amborum seruare gratiam :
 vel , quod magis destinabat animo , utriusque res
 bellorum cladibus ita affligi posse pensabat , ut il-
 lis depressis , rerum ipse in Grammaticæ regno si-
 ne controuersia potiretur . Verum dissimulan-
 das huiusmodi cogitationes censebat , ducēdoq;
 utrosque uerbis , quoad certaminū euentū posset
 inspicere . Rescripsit itaq; utriusq; in hæc verba :
 Accepi literas vestras illustrissimi reges , easque
 non sine ingenti animi dolore perlegi , audiens in-
 ter aded coniuñctos principes tanta exorta dis-
 sidia , vt contineri minime possitis , quin propria
 regna Grammaticæ tan celebre imperium cruen-
 tissimo bello sitis euersuri . Quæ uos occupant
 intemperiae ? Vnde ea mentium alienatio ? Per im-
 mortalem deum , quò progrediamini , paululum
 cogitate , quantum latabuntur aduersarij com-
 munes nostri , ignorantiae petulci habitatores , &
 Barbarismorū incompoti populi , intuentes ho-
 stium

stium suorum vires mutuis diffidijs lacerari: Adiu-
 ro uos per Deos omnes, superos, medios, infi-
 mos, regredimini: abstinete funestis & abomina-
 bilibus armis: ne damnabili dominandi libidine,
 pulcherrimam totius orbis prouinciam tumulti-
 bus & cladibus inuoluatis. Atqui si ita in fatis
 fuerit, si omnino obfirmati estis bello decernere,
 meum minime arbitror uestrum alicui adhe-
 re: partem quippe iurisdictionis mee capio a Ver-
 bo, partem a No mine. & cum vtrique multum
 debeam, vtrunque cōmeatur, alijsque ad victum
 rebus necessarijs, quantum potero adiuuabo. Ab-
 stinebo autem armis, tantumque ad id meas co-
 gam copias, ne in hac bellorum licentia fines im-
 perij mei aliquatenus possint deuastari. Dent vo-
 bis Dij vt saniora cogitetis. Valete. Licet vero
 hæc rescripserit, alebat nihilominus versipellis &
 uaser, quibus poterat modis, regum discordias:
 concitabatque occultis literis, utriusque gentis
 animos ad pugnam, sperans ex eorum internatio-
 ne facilem sibi aditum ad totius Grammaticæ
 imperium posse parari. Dieque quo milites sui ad
 se cōuenirent indicto, non contemnendas, & ipse
 copias aggregauit. Affuere in primis desinentia
 in ans, & in ens, in tus, sus, xus, rus, & in dus: cum
 nominibus verbalibus in tor, & in trix: & simi-
 lia, quæ incolebant loca vicina Verbo & Nomi-
 ni, Participio se adiunxere. Sed & Gerundia, Su-
 pinaque, vt ciuilia bella declinarent, a Verbo ite-

rum ad Participium transfugere. Rebus hoc pacto dispositis, quo se utrique parti Participium gratum exhiberet, destinavit utrisque munera pretij nõ exigui, & Verbo quidem primum misit infra scripta, Neutra passiva, videlicet Gaudeo, soleo, audeo, fio, prandeo, cæno, iuro, titubo, placeo, nubo, careo, mæreo, poto, taceo & quiesco. Nominum autem regi dedit desinentia in tor & in trix. Misit etiam pro pædamento exercitus Verbo, plaustra centum præteritorum, præsentium, & futurorum; camelos mille figurarum, simplicium, compositarum, & decompositarum. Nomini verò per flumen Siue transmisit decem onerarias naues casuum nominatiuorum & genitiuorũ, & totidem numerorũ, & singularium, & pluralium, multa que alia genera masculina, feminina, neutra, communia, & omnis. Quibus peractis continebat se cum legionibus suis intra proprios confines, expectans quonam inclinaret fortuna. At bellicosi reges cum abunde præ hoc opportuna præparassent, nihil cogitabant aliud, quam ut ex præclara aliqua re, belli initia ordirentur. Accidit autem ut ex nobilioribus civitatibus totius Grammaticæ, duæ furto intercepterentur a Verborum rege, videlicet a, & u, nam in eam diem vrbes omnes vtrique regi suum stipendium exolvebant, nullam vni magis, quàm alteri de cætero seruitutem seruientes. Quod audiens rex Poeta, eisdem artibus tres alias

alias occupauit, ſcilicet e, i, o. Reliquæ ciuitates
cautius inuigilantes, ſua ſeruata libertate utriuf-
que ſe communes exhibuere: quarum nomina
hæc ſunt, b, c, d, f, g, l, m, n, p, q, r, ſ, t, x, ex
quibus omnes Grammaticæ neruos conſtare cer-
tiſſimum erat. De diphthongis binę cuilibet re-
gum datæ ſunt, vt tubicinum officium exerce-
rent, edoctæ quippe erant ære ciere uiros, Mar-
temque accendere cantu, æ & æ, Nomini regum
cenſere: au vero, & eu, Verba acceperere. Sequeban-
tur inſuper vtraque caſtra mulierculæ quædam
mimæ, uarijs affectibus militum mentes afficien-
tes: earum quædam flebant, & lamentabantur
Grammaticæ communem ſtragem, quam immi-
nere proſpiciebant, vt oh, ah, he, & heu & hei?
aliæ indignabantur, & carpebant regum diſcor-
dias: vt Vah, ueh, & atar. pleræque admirabantur
inter tam coniunctas perſonas ea orta eſſe diſſi-
dia, vt papæ, vahu, & uha, ſed & quædam ob
mentis leuitatem gaudebant, hortabanturque
milites in preliū, vt eya, & euax. Cæterum omni-
bus ad pugnam inſtructis viſum eſt Verborum
regi, quo ciuiles clades, quantum in ſe eſſet, decli-
nare uideretur, honeſtaretque aliqualiſer factum
ſuum, huiusmodi regi Nominum epiſtolam ſcri-
bere, Intelligere potuiſti o Poeta, quàm paratus,
quàm robuſtus tecum certaturus in campum
deſcēderim, nec ignarus es, eaſtibi minime ad eſſe
uires, vt legionum mearum impetum poſſis expe-

Etare, tuis prudenter consules rebus, si mihi cedens tuis, te continueris terminis. quod si insanire pergas, statque sententia ferro decernendi, die tertia omnibus copijs tecum congressurus in capum descendam. Has literas cum Nominum regi dedissent tubicines au, & eu, ex consiliario tui suorum sententia ita & ipse respondit, Semper tibi verborum est plus satis o Amo: nec nouum est quod verbositate tua audientium aures obtundas. lactas tu pugnaces, exercitus, & tuos terribiles apparatus: quasi nos pumiliones, locustasve nobiscum habeamus. Possessio tibi parua fuit. semper in oratione; & nunc eò te impulit tua insania vt effugere nequeas, quin male parta, peius gesta, pessime retenta, hac tua regni portione, iustis armis eijciare. Et vt scias quanti non tam ipse, quam milites mei, minacias tuas faciantus, tubicines nostræ & æ, nomine nostro, nudatos tibi lumbos porrigent. Si vt velim valeas, extremum valeas Huiusmodi, literis, irritatis, vtrinq; animis, futuri prelij diem ardentissime cuncti expectabant. Creuerat interea ex temporum occasione (vt fit) facinorosorum licentia, exierantque latrunculorum non spernanda manus, quæ omnem Grammaticæ prouinciam, & præsertim loca saltibus, montibusque præpedita, quæ transeuntibus angustum iter præbere consuevere, obsidentes, viatores, aut alias in vtraque castra commeatum ferentes prædabantur.

Qua-

Quapropter crescente in dies apud vtrunque exercitum annonæ inopia, intellecta eius rei causa, de vtriusque regis consensu missi sunt duces quidam peritissimi cum militum opportuna manu, ut vel captos latrones interficerent, vel fugatos omni Grammatica procul expellerent. Qui ad ea peruenientes loca, circumdato militibus quodam saltu, in quo plerosque ex illis latere compererant, omnes ad vnum intercepere. inter quos fuit quidam nomine Catholicon: qui grandem asinum vocabulis Græcis Latinisque confuse permixtis, onustum in Italiam agebat. & ceteros quidem cum laqueo necassent, hunc solum vinctum cum suo asino in castra duxere. Qui tormentis coactus (quod aliquin manifestissimum erat) confessus est se omnia vocabula in Grammaticæ terribis furto surripuisse. Cum vero eum quis Græcè interrogasset, ingenuèque respondisset se Græcè nihil scire, Latinè autem parum, Quid ergo (inquiunt iudices) Græca tecum defers vocabula, quæ non intelligis? Ad quæ illæ, Tanta apud nostrum plerosque (inquit) literarum est imperitia, ut etiam si barbarè loquar, facile illis persuadeam me Atticæ eloquentiæ angulos omnibus penetrasse. Risere vehementius adstantes cuncti, hoc audito. Et me hercule, inquiunt, quando tam faciles auditores habes, quæ tua sunt, aut quorum alias domini non comparebunt, tecum ad illos ferens, ibis incolumis:

quæ

que verò certum dominum habere dignoscitur, ea vt restituas, dignum iudicamus. Facta igitur diligenti inquisitione, omnia ferme Græca Isidoro, cuius fuerant, restituere: cætera Latinis, & ipsis marcidis, mucidisque permista, vt asportaret permittentes, illum demisere cum suo asino iam leuius incedente: iubentes nihilominus, ne vnquam: nisi inter imperitos, & indoctos auditores suos, Grammaticum se profiteri auderet. Priscianus vir præstantissimus, & in omni grammatica apprime honoratus, cum ægreferens ciuilibus bellis Grammaticam deuastari, seditiones sedaturus in castra festinus pergeret, a latronibus Catholicon socijs captus, spoliatus, ac fustibus pulsatus, tale in capite vulnus accepit, vt nullo unquam medicorum studio curari potuerit. Ex his non multo post captus fuit quidem qui se falso historiographum publice profitebatur, congefferatque innumeras in volumen quoddam ineptias, atque eum librum Supplementum chronicarum appellauerat: quem quaestionibus omnia furta fateri coactum, in ignorantia terras perpetuo relegarunt. Dum hæc agerentur, egressi ex Verborum castris quidam ex genere Anomalorum, videlicet sum, volo, & fero, cum cohortibus tribus interceptere vnum ex centurionibus nominum, dictum Cæter, qui erat de genere Relatiuorum, latebatque cum manipularibus suis in quadam spelunca posita in biuio

Coniun-

Coniunctionum Quod & Cum, ipsumque cum omnibus suis singularibus trucidauerunt, plurales verò in tali discrimine constituti, cum se magistri Pasquili statuae, quæ Romæ in Parione est, sub ædibus Reuerendissimi Cardinalis Neapolitani, grandem cereum oblatus voto obligassent, eius sancti meritis, præter omnium opinionem, incolumes euasere. Quod cum Poetæ regi nuntiatum fuisset, iratus est vehementer, tulitque ægerrime, quòd talem centurionem amisisset: erat quippe is Cæter fortitudine insignis, audacia celeberris, & militaris rei peritia nulli secundus. Observabat igitur omni studio, si quo pacto acceptum damnum, bene cumulatam hostibus posset retribuere. Verum Fortuna, quæ cum omnibus in rebus plurimum potest, tum in bello plane dominatur, optimam læsis vindictæ præbuit occasionem, nam ei'dem diebus ob leuis armaturæ militibus Nominum, captiui in castra adducti sunt complures ex Verborum legionarijs, non leuis inter suos authoritatis: inter quos ex imperatorum genere fuere, dice, face, & duce: quibus, ignominiae causa, posteriores vestium partes præcidi iussit, ita ut nudas nates conspicuas gererent, & dimitti: vocatique imposterum sunt fac, dic, & duc. Fuo & Specio, similiter captos necari iussit. Quorum bona a Verborum rege accepere eorum per rectam lineam legitimi descendentes: inter quos Futurus, & Fui, cum alijs a

Fuo

B E L L V M

Tuo oriundis, & a Specio, Conspicio, & Despicio: ceterisque a Specio descendantibus. Detecta est interim in castris Verborum grandis proditio. coniurauerant enim quidam monstrosi milites de genere Præteritorum perfectorum, quibus bina erant capita, moliebanturque insidias Verborum regi, qui quidem capti, conuictique, damnati sunt perduellionis, siue crimine læsæ maiestatis. Nomina eorum hæc fuisse: Momordi, cecidi, cucurri, pepedi. spopondi, cecini, peperi, tutudi, pepuli, & fefelli: Quibus, iussu regis, in præsentì tempore vñum caput abscissum fuit, & sic, vbi prius in præsentì dicebant. Momordeo, cecedo, cucurro, postmodum dixere Mordeo, curro, cedo, cum cæteris. Adueniente demum pugnæ die, vterque rex in eminentiore castrorum loco pallium rubrum poni iussit: quò milites admoniti futuri prælij, curarent corpora, præpararentque arma, ac reliqua in id operis necessaria. Postridie summo mane præsis militibus, ex omni parte copiarum summo silentio in campum deductæ sunt, explicatisque ordinibus, suos quisque, vt viriliter agerent, efficaci oratione excitabat. minime vero opus erat accensos per se factis, verbis accendere: quin ipsi vltro crispantes tela furibundi, ineundi prælij signum expectabant. Postquam id actum est, tubæ vtrinque canunt, contrà consenant terra, clamorem vtrinque efferunt, imperator vtrinque hinc & illinc

Ioui vota suscipere, hortari exercitum, pro se quisque. id quod quisque potest & valet, edit, ferro ferit, tela frangunt. boae cœlum fremitu virum, & spiritu atque anhelitu nebula constat: cadunt vulnerum vi & virium vtrunque multi. Videre erat inter ceteros Defectiua verba pugnantia cum Nominibus heteroclitis. & hæc quidem, suis nominatiuis casibus, & generibus, genitiuis, numerisque pluralibus acriter feriebant aduersarios: illi vero resistebant audacter, reperiuebantque nomina heteroclitica indicatiuis, præteritis perfectis, & plusquam perfectis, confringebantque eorum numeros, & genera coniugationibus suis. ex quibus quidem Verbis vnum, cui nomen Aio, singulari vtens audacia, duorum nominum heteroclitorum impetum diu sustinuit: verum cū resistere non potuisset, spoliatum fuit multis personis, modis, temporibus, & numeris: remansereque illi ex omnibus suis hi tantum, Aio, ais ait, aiunt, aiebam, aiebas, aiebat, aiebant: cetera, hostium gladijs cecidere. Pugnantibus hoc pacto vtrunque legionibus, atque adeo simul permistis, vt vix hostes a socijs possent discernere, tantus fuit omnium in prælium ardor, tanta animorum intentio, vt cum eadem hora terribilis terræ motus in ea prouincia vicinas vrbes prostrauerit, amnes cursu rapidissimo auerterit, mare fluminibus inuexerit, montes lapsu ingenti proruerit, nullus tamen eorum id sen-

se-

B E L L V M

ferit. Eant nunc qui fabulas censent hoc idem accidisse eo prælio, quo Romanos apud Thrasimenum Pœni maxima ac memorabili illa affecerunt clade: nec fidem facit Cottona ciuitas, quæ, teste Luciano in libro de veris narrationibus, cum prius in Thrasimeni litore sita esset, eadem hora, ventorum turbine, in eum collem, in quo nunc est, translata dignoscitur. hoc nouissimo exemplo maximum sibi certè veritatis testimonium accessisse Liuius gloriari poterit. Obscurabatur sol multitudine lagitarum numerorum singularium & pluralium: obtundebantur aures omnium clamoribus figurarum compositarum & decompositarum: vulnerabantur innumeris iaculis specierum primi iugis, & deriuatiuæ. Sed & tubicines vtriusque partis, clangore, rauco, & terribili taratantara concinentes, militum animos in pugnam mirum in modum incendebant. Mulierculæque mimæ. Interiectiones scilicet pugnantium ordines circum euntes, cuncta suis affectibus perturbabant: ex quibus quidem frequentius audiebantur gementes illæ Heu & Hei, & Oh, ah, eh. Atrox magis, quàm longum fuit prælium illud: & nisi coorta illa subito tempestate, ingens superueniens aquarum vis pugnam diremisset, actum sane fuisset de vniuersis Grammaticæ vitibus: tanta nanque erat omnium in mutuam perniciem rabies, vt ingruente imbre, ac si gno receptui dato, uix tamen atque ægre in castra

stra reduci potuerint . Incertitudo & ambiguitas fuit maxima , penes quos eius pugnae victoria staret, ingens vtrunque clades, ingens caedes, ingens non tam militum, quàm ordinum apud vtrosque duces , iactura . nec facillè fuerit amborum detrimenta sermone complecti . Contendam tamen , vt posteriorum consulam utilitati , si non omnium, multorum saltem, diminutiones, augmentumue, quantum potero, liquide demonstrare . Et parte in primis Verborum , defectuum verbum Infit, amisit omnes ab eo descendentes , omnia sua genera, tempora, modos, personas, & numeros : qui fuerant coniugationis quartæ, figuræ compositæ, singulatisque numeri . ipse Dei munere, quoniam in periculo positus , nullus se vnquam religionis probatæ, improbateve habitum sumpturum vouerat , saluus euasit . Sed & tanto ex eo casu terrore perculsus fuit , vt postmodum in Grammaticæ regno prodire in publicum raro sit visus . Forem spoliatus fuit rebus suis omnibus : præter fores , foret , & fore , quæ sunt de modis optatiuis coniugationis tertix . Vale, aue, salue, de genere imperatiuorum grandem commilitonum suorum stragem accepere : paucis conseruatis, qui & nunc comparent alios amifere . Faxo, ex eadem gente Actiuorum, omnibus suis manipularibus circa se trucidatis : cum tribus tantum , videlicet faxis , faxit , & faxint , fuga elapsus euasit . Inquo , de genere neutro-

trorum, conseruauit inquis, inquit, inquit, in-
 quam, inquires, inquiet, inquiet, & inque: reli-
 quos bellum absumpsit. Inquiens, cum in ca-
 stris Participiorum esset, periculo non interfuit.
 Apage & apagete, cunctis commilitonibus amif-
 sis, soli euasere. Dicit vniuersos socios amisit præ-
 terdiescit. Facio orbatuſ fuit filio suo Facior:
 qui tamen prius quàm expiraret, militari testa-
 mento hæredem sibi instituit Fio, Posco, disco,
 metuo, timeo, renuo, respuo, compesco, vrgeo,
 & linquo omnes de genere Actiuorum, perdide-
 re sua supina. Occasum, beneficio noctis saluus
 euasit. Nonnulla verba quæ amiserant præteri-
 ta sua tertiæ coniugationis, in supplementum ac-
 cepere postmodum præterita quartæ coniugatio-
 nis: in quorum numero fuere, cupio, peto, quæ-
 ro, arcesso, facesso & fero. Quædam amissis futu-
 ris in am, ne futurorum omnino abijcerent spem,
 emerunt in nundinis Recanatenſibus alia futura
 in bo, vt eo, queo & veneo. Sed & Horatius
 authoritate sua lenio dedit lenibo. Omnia verba
 pertinentia ad splendorem spoliata, sunt supinis:
 inter quæ luceo, fulgeo, splendo, polleo, & si-
 milia. Fulcio singulari vsus audacia excussit pe-
 riculum, & retinuit suum Fultum. Enimvero
 postea quàm ea enumerauimus quibus aduersi
 aliquid euenit, minime æquum fuerit suis carere
 laudibus illa verba quæ re strennue acta, vel ex
 hostibus spolijs, vel sui regis munere ad prio-
 rem

rem statum aliquid addidere. Inter cetera autem eminent cœnatus, iuratus, casus, mœstus, nuptus, & pransus, quibus ultra propria præterita vocis actiuae, accessere etiam præterita vocis passivae. Redimo duobus auctus est sensibus, possedit ea hora tria significata, videlicet liberare, conducere, & ornare. Solor obtinuit duo significata, videlicet solus esse & hortari. Explicat, ultra proprium sensum qui est explicare atque emittere, obtinuit ut explanaret, ostenderet, extraheret, exhiberet, & proferret. Valeo, ultra proprium sensum qui est sanus esse: obtinuit etiam ut cum diceret vale, salutaret. Præsto similiter, duos habuit sensus, scilicet mutuari, & excellere. Haurio maiori ditatus est præda, quatuor videlicet significatis, trahere, vulnerare, audire, & videre. Quæ tamen omnia, cum opus fuerit, in unum sensus rediguntur. Pasco geminos recipit intellectus, rodere & alere. Vaco licet minime se prælio immiscuerit: (nam ut apud Plautum ait Sosia, cum pugnant maxime, fugiebam maxime) fortuna tamen, quæ & desides plerumque coronat, illius ignaviam pinguioribus exuvijs voluit decorare, fugientes enim ex pugna hostium quosdam conspiciens, tabernaculo exiliens interceptit, quibus postea grandi se pecunia redimentibus, sex sibi ultra priorem, sensus acquisivit, scilicet, intendere, cessare, servire, superfluum esse, licere, carere, & vacuum esse.

Studeo tria lucratus est significata, videlicet sollicitare, operam dare, & conari. Pango tres sensus accepit: videlicet cano, & tunc in præterito facit paxi: paciscor, & tunc facit pepigi & coniungo siue figo, & tunc facit pegi. Sapior ex ea die binos tenet sensus, videlicet saporem reddere, & scire. Fero ex anomalis, quatuor auctus est sensibus, sustinere, cupere, dicere & portare. Confiteor triplicem accepit intellectum, laudare, purgare, & manifestare. Supero dati sunt sex, ob illius eximiam inter verba omnia potentiam, videlicet, restare, vincere, imminere, transire, eua-
dere, superuiuere & supergredi. Fuere quædam verba quæ amissis proprijs præteritis acceperunt postea a rege suo præterita quorundam passionum, quæ in bello ceciderant, vt audeo fido, gaudeo, soleo, & fio. Verba illa pestifera, perniciosas mendacia, aliud semper in lingua aliud in corde clausum habentia, licet nullum lucrum eo fecerint bello, tamen prætereunda, non sunt, nec eorum reticenda arbitror nomina, vt ab illis caueant cuncti quoniam passionem continue afferunt sub specie actionis, quorum hæc nomina, exulo, veneo nubo, & vapulo. vltimi huius insidias adulescentiorum quisque quo fuerit cauior, eo enixius declinabit, si suis rectè consultum volet natibus. Verborum aliqua ex parte exposita fortuna, Nominum res orationem ad se trahere videntur, in quorum castris diligenti omnium

nium sensu habito, cognitum est inter ea non minus quàm inter verba variasse fortunam. Et ut a poetius incipiamus, fuere ex illis nonnulla, quæ in comparatiuis suis sauciata, medicorum diligentia aliquale fomentum accipere: videlicet melior, maior, minor, dexterior, sinisterior, plus munificentior, & magnificentior: omnia irregularia, & a secunda declinatione descendencia. Sed & pius, arduus, egregius, tenuis, & similia, perdere propria comparatiua. Nomina desinentia in er, in superlatiuo amiserunt inus, & pro eo postea acceperunt rimus ut tener & saluber. Quibusdam pro simus, qui spoliati fuerant, concessum est limus, ut humilis, facilis, gracilis, agilis, & similia. veteri datum est veterrimus. Fuere inter arborum nomina quædam, quæ dum in prælio viriliter agerent, de repente miraculose mutarunt sexum, & ex fœmininis facta sunt masculina, mirantibus omnibus qui aderant, interrogantibusque vnde illis accidisset illa tam miræ metamorphosis: ex quibus sunt, rubus, & oleaster: quæ Liutus, ut monstrosa, & mali ominis in altum vehi, & mergi, aut grammaticæ solo omnino exturbari suadebat. Verum rex Poeta nimiam illius in procurandis prodigijs superstitionem irridens, prohibuit: inquit, non esse mali ominis, fœminas in viros mutari, quando ex malo sexu in optimum fiat ista conuersio. Quibusdam heteroclitis nominibus, dum cum defecti-

uis verbis pugnarent, abscissi sunt omnes testicu-
 li, cum penè in plurali numero (Quem casum
 Deus a nobis auertat) deincepsque in eo nume-
 ro, neque fœminina fuere, neque masculina, sed
 neutra, quod certè miseratione dignum fuit: no-
 mina eorum hæc sunt, sibilus, auernus, infernus,
 supparus, baltheus, & didymus. Alia feliciorem
 successum sunt sortita, nam cum in eodem plura-
 li numero essent neutra, cum maximo ipsorum-
 met gaudio continuo masculini generis apparue-
 re, vt porrum, rastrum, frenum, & cœlum. Enim-
 uero, porrum & frenum, dum Romæ per cin-
 porium Agonis transirent, reperta ibi sua neutra
 pluralia, grandi pecunia redemere, illisque vti
 maluere, masculino genere repudiato. Balsa-
 mum ex omnibus arborum nominibus solum re-
 mansit neutri generis: vnde est quod cum nec ge-
 nerare nec parere queat, tanta illius est raritas, vt
 vmco in Iudeo solo reperiatur. Id quod ipsa ar-
 bor egre ferens, in lachrymis omnem suum fru-
 ctum mœsta reposuit. Alia nomina neutro plu-
 rali spoliata, fœmininum acceperunt: sicut epu-
 lum, ostreum, vesper, & cepe. Ostreo (quod ex
 omnibus animalibus solum reperitur neutri ge-
 neris) Quidius reddidit & alij Poetæ, & præfer-
 tim Plinius, etiam plurale neutrum, cum dixit
 in libro Fastorum, Ostreaque in conchis tuta
 fuerunt suis, & sic deinceps fœmininum etiam &
 neutrum tenuere. Alijs, quæ erant generis incer-
 certi,

certi, in plurali datum est masculinum, videlicet margo, cardo bubo, & similia. Quædam omnibus casibus in plurali spoliata, deinceps mutilata, & manca remāsere, inter quæ fumus, limus, fimus, pulvis, sanguis, mundus, pontus, sol, sal, & vnus: quæ omnia sunt masculini generis. Solles tamen apparuere aliquando: sed cum id accidit, contra naturam fuit & prodigio habitum est. Similiter & fœminina nonnulla pluralibus casibus truncata sunt: vnde versus, Lux, sitis, labes, mors, vita, fames, quoque tabes, Gloria, fama, salus, pax, humus, cum lue tellus, & cum illis senecta, iuuenta, soboles, indoles, & proles. Quædam alia fœminina amisere in eo bello omnem numerum singularem, scilicet argutiæ, habentæ, bigæ, blanditiæ, cunæ, delitiæ, exequiæ, exuuiæ, excubiæ, phaleræ, facetiæ, genæ, gades, insidiæ, induciæ, calendæ, lachrymæ, latebræ, minæ, & cō plura alia. Nonnulla neutra toto plurali numero exuta sunt, vt cœnum, fœnum, æuum, solum, pus, & virus. Insuper alia neutra totius singularis sui numeri iacturam sunt passa, scilicet arma, castra, exta, cunabula conchilia, crepundia, pascua mœnia, magalia, mapalia, ilia, feria, præconia, præcordia, sponsalia, & ferè omnia nomina festorum, vt Saturnalia, Dionysia, Amphrodissia, Bacchanalia, Floralia, Neptunalia. Nomina ea vana, quæ sēper plura dicunt, & tamen vnum solum significant, amisso omni singulari, fuga

elapſa ſunt: ſicut, Venetiæ, Piſæ, Cumæ, Athenę,
 & Thebę. Nomina metallorum omnium plural-
 em numerum amiſere: vt aurum, aurichalcum,
 argentum, plumbum, ferrum, & ſtannum. Aes vix
 æra retinuit: ſed & oleum, & frumentum ſimi-
 lem cladem acceperunt. Alia extremis ſuis mem-
 bris genitiuis ſcilicet & datiuſ pluralibus, muti-
 lata remanſere, videlicet iura, iura, æra, ma-
 ria, & fora. Sed nec omnia nomina in eo bello
 iacturam fecere: fuere ſiquidem complura quę
 ſpolijs hoſtium ditata, maiorẽ authoritatem ob-
 tinuere, ex quibus quedã vltra primũ nominatiuũ
 alium etiam adeptæ ſunt, vt arbor, quę & arbor,
 honor qui & honos, labor qui & labos, odor qui
 & odos, cucumer qui & cucumis, ciner qui &
 cinis, & puluer qui & puluis: quę tamen ambo-
 bus nominatiuis nõ induũtur quotidie, ſed quod
 conſpicuum & ornatius eſt & ex præda habuere,
 ad dies reſeruant celebriorẽ & feſtiuos. Plaga
 vltra primum ſignificatum, quod proprium eſt
 dum vulnus, percuſſionemve ſignificat, quatuor
 alios ſenſus accepit, videlicet vt pro rete accipia-
 tur, pro ſpatio cœli vel terrę, pro lintheo illo gran-
 di quo Romanæ etiam nunc matronæ vtuntur,
 dum in publicum prodeunt, pro lecto, & parte
 etiam ipſius lecti. Ops ab ea die tres ſenſus ha-
 bet. ops namq; terram ſignificat: ſub ope auxi-
 lium præbet, ſub opibus diuitias. Gerundia &
 Supina quoniam toties, tranſfugerant, multata
 ſunt

sunt post confectam pacem ab utroque rege, orante contra ea Demosthene, legesque Solonis proferente, quibus statutum fuerat omnibus patriæ honoribus priuandos esse eos qui seditione in ciuitate exorta, neutri parti adhæsisent: quoniam priuatis fortunis plus iusto prospicientes, publicas patriæ res despexisse videbantur, & vivebatur tunc quidem ut plurimum in Grammaticæ terris, Atticis legibus. Nomine igitur mul-
tæ Gerundijs casus omnes, præter tres, adempti sunt. Supina verò duos tantum retinere, egre-
id ferentibus vniuersis Grammaticæ incolis: car-
pentibusque maledictis non tam legum Solonis indiscreta præcepta, quàm Demosthenis impiam loquacitatem, dicentibusque illum facias, & la-
nam domi reliquisse, nec gutturis morbum simu-
lasse, quoniam a gerundijs, supinisue non fuerat, unde aurum, sicut ab Harpalo quondam, posset accipere. Cæterum si singulorum clades, aut rei beeneo prælio gestæ adepta decora sigillati percurrere nitar, nimis longos afferam λόγους. Ideo dicendi compendium faciens, illud asseruisse sufficiat, quicquid in omnibus Grammaticæ terminis auctum, diminutumve reperitur, ex illo cruento, execrabili, & funesto bello processisse. Multa sunt in ea temporum licentia, & introducta verba noua, & explosa vetera: Et nisi præstantissimi tres viri, quos paulo infra harum litium arbitros electos fuisse narrabimus, singulari solertia

Grammaticorum quorundam petulantia obuias-
 sent, tanta fuisset Latinae linguae immista barba-
 ries, ut de illius decore, elegantiaque ferè despe-
 ratum foret. Posteaquam igitur utriusque partis
 legiones in castra reductae sunt, desyderatorum:
 sauciorumque censu habito, intellecta utrinque ac-
 cepta clade, omnes passim ingemuere. Questi-
 que acriter sunt, quod nimia dominandi libidi-
 ne, rebus proprijs tantam cladem intulissent: &
 penitentia ducti, quisque eorum, quae pacis sunt,
 enixius cogitabat. Primum verò rex Nominum
 Poeta, aduocata concione, non sine lachrymis,
 ita locutus perhibetur. Scire vos arbitror com-
 militones mei, quàm inuitus, ac restitans pro de-
 core, proque amplitudine (ut tunc arbitrabar) &
 Nominum tuenda authoritate, contra fratres no-
 stros, Verborum gentem arma susceperim: quàn-
 tisque satagerim modis, ut illis nobis cedentibus,
 ciuilia, bella longius submouerent. Verum cum
 non tam nostra, quam Verborum etiam metior
 damna, cum utriusque partis strages intueor, fle-
 re libet magis quàm loqui. Operæ precium fue-
 rat reminisci, quæ de Græcorum, Romanorum-
 que ciuilibus odijs, bellisque scripserint ciues no-
 stri, quantisque eorū ambitione lacerauerint pro-
 bris. Profecto ea si in mentē venissent, nunquā in
 tantam insaniam a nobis processum fuisset: nec ita
 & furore obcecati quod ageretur non intelligen-
 tes, nostram et viscera proprijs manibus discer-
 pisset:

plissemus: sed præterita (vt ille inquit) magis reprehendi possunt, quàm corrigi, & melius est regredi, quàm male cæpta sequi. Si ferro deter- nere perrexerimus, si in finem vsque insanire vo- luerimus, actum sanè est de Grammaticæ impe- rio: tantaque ignorantie & barbaris inortum gen- ti fiet accessio, vt nemine obstante, nemine eo- rum temeritati obuiam eunte, vbique ipsi pro animi libidine dominari valeant: Quocirca com- militones vt vtriusque regni vtilitati, consula- tur, vltro a Verborum rege pacem petendam censeo, vltro dextras porrigendas. Neque hoc dixerim quòd labar animo; quòd timore concu- tiar: sed quoniam luce clariùs cerno, res Nomi- num, Verborumque, non sine mutua, stabili, & in concussa animorum concordia posse consiste- re. Fungor ego officio meo, ea adducens, quæ communem salutem cõcernere minime dubito, audactet nihilominus, quod volueritis executu- rus. Vos itaque quod facitis, deos omnes fortu- nare velim. Placuit mirum in modum vniuer- sę concioni non vtilis minus quàm opportuna sui regis oratio, omnesque militum ordines, in- genti sublato clamore, vt quod rex tam sapien- ter suaserat, sine mora exequeretur, enixius pe- tiere. Missi itaque in verborum castra legati ex Nominibus prudentiores, absque aliqua difficul- tate constitutis primum iudicijs, in hanc postre- mo cum Verborum rege, eiusque proceribus de- uene-

uenere sententiam: vt scilicet tres eligerentur viri omnium Grammaticæ vsuum, regularum & terminorum periti, quorum decissioni, arbitrio-
 que vtraque pars persancte iurata stare deberet. Enimuero grandis fuit difficultas, & maxima inter partes contentio, quibusnam id munus potissimum huiusmodi demandaretur multis eam provinciam ambientibus, alijs alios nominantibus, & nominatos alijs improbantibus: demum Prisciano, Seruio, Donatoque approbantibus, in infra scriptos cuncti vnanimiter consensere, Phaedrum scilicet Volaterranum canonicum Basilicæ apostolorum principis singularis eloquentiæ virum, & extra omnem ingenij aleam positum: Petrum item Marsum Laurëcij in Damasco canonicum eruditissimum: ac Raphaelem Lippum Florentinum oratorem insignem. Qui cum in castra vocati aduenissent, partis vtriusque iuribus auditis, reinter ipsos accuratius considerata, hanc postremo sententiam protulere. Quod Grammaticæ regibus, satrapis ciuibus, studiosisq; vniuersis faustum, felixque sit: Nos triumphum tollendum litium causa constituti, omnes contentiones, maledicta, iniurias, damnaque, quæ in hanc diem inter Grammaticæ reges, eorumque milites interuenere, reuocamus, tollimus, & obliteramus, & si obliuioni tradi nequeant, at saltem silentio tegenda decernimus: statui-
 musque vt de cætero in conficienda solenni
 ora

oratione vterque Grammaticę rex cum suis sequacibus conueniat, verbum scilicet & Nomen, Participium, Aduerbiū, Prępositio, Interiectio, & Coniunctio. In quotidiana verò & familiari oratione, soli Nomen & Verbum onus sustinebunt arcessentes in patrociniū suū quos ex suis volent: cęteris parcentes, ne toties citati, nimis grauentur. In oratione igitur volumus Nomen Verbo supponi, & cum apponitur, a Verbo Nomen regi debere decernimus, quantum ad casum: quantum verò ad personas & numeros, verbum supposito cedere, quod sit vel Nomen, vel pronomen, vel participium. Itē volumus quod Participium reueretur Nomen & Verbum: habeatque regimen a parte post sui verbi, a parte ante imitetur & Nomen. Si verò necessitas urgeat concedimus soli verbo, vt in prima & secunda persona, & in quibusdam verbis exceptę actionis, in tertia persona sensum faciat orationis, semper nihilominus subintelligendo Nominis auctoritatē, sed non exprimendo. Hęc itaq; sentētia partibus pręsentibus lata est, atque promulgata, recepta que ab omnibus Grammaticę incolis, miro omnium ordinum consensu: quam etiā omnia Italia gymnasia approbare, & pręcipue Bononiensis docta ciuitas, & sublimium ingeniorum parens fecunda: quę cum alijs multis, tum maxime ætate hac Alexandrum illum Zambecarium, virum

in-

integerrimū, quem nec spes, nec timor vnquam
 mouit a recto, Romanę dedit curiæ. Studium
 verò Parisiense cætera recipiens, hoc suis pro-
 uincialibus speciale reservauit, pronuntiandi
 scilicet tam Verba, quàm Nomina libere, & si-
 ne aliqua syllabarum quantitatis discretionem. Et
 quoniam vetus erat quæstio inter relatiuum &
 antecedens, inter adiectiuum, & substantiuum, in-
 ter dictionem regentem & rectam, determinan-
 tem & determinatam, necnon inter orationem
 perfectam & imperfectam (eorum enim vnus-
 quisque de præminetia certabat) vt huius quo-
 que dissensionis materiam tollerent, decreuere,
 quod Relatiuum substantiæ identitatis, cum suo
 antecedente concordaret in genere, numero, &
 in persona. Item quòd Relatiuum substantiuo de-
 se rueret in genere, numero, & casu, & quòd di-
 ctio recta, naturam regentis sequeretur. Relati-
 uum verò accidentis solum antecedens referret,
 quantum ad tale accidens, sue proprietatem: in
 quo modo referibilis & referentis tantū concor-
 daret regula diuersitatis cum antecedente: quòd
 quæ oratio imperfecta depēderet a perfecta, & di-
 ctio specifica a specificata: & inter adiectiua, duo
 substantiua, duo verba modi infinitiui, duas ora-
 tiones perfectas, & duas imperfectas, nulla esset
 obligatio seruitutis, Hortabatur præterea Petrus
 Marsus vt inter facta, dicta quæ pacem & concor-
 diam ponerent. Verū dissuadente Phædro, di-
 cente-

centeque, hac sublata discordia, nullum consorti-
bus, popinarijsque linqui negotium, rem intentatam
dimisere. Ignorantię studiosos omnes, ac
barbarismorum ridiculam gentem inuolabili de-
creto omnibus Grammaticę finibus submoue-
re, & barbarismos quidem ad se profectos Cisal-
pinę gentes ciuitatibus suis donauere. Ignoran-
tię verò deditos quorundam principum fauore
protectos, non Italia modo, sed Vrbs etiam ipsa
bonarum literarum parens, vel inuita tueri per-
seuerat: inter quos nonnullos etiam præbendis pin-
guioribus honestatos rudes adedò & imperitos re-
peries, vt si eos interroges: Amo quæ pars est,
dicturi sint. *Parle ce que ie entens*. vsque adedò
mulas ipsas, quibus tam sublimes vehuntur, in sci-
tia & obesitate animi supergrediuntur. Prædictis
insuper arbitris omnium consensu irreuocabilis
potestas, & perpetua censura data est, grammati-
culos omnes Grammaticę corruptores, semila-
tinosque, & semigræculos, tanquam naturæ
monstra, inquirendi, puniendi, relegandi, omne-
que id faciendi, quod bonarum literarum cul-
tum, augmentumque concernere animaduerte-
rint. Quod vt facilius aptiusque exequi pos-
sent, iussi sunt vt curiam Romanam continue
sequerentur: quò non tam bonorum virorum
frequentia confluit, quàm malorum feces se fre-
quentes exonerant: quæ quidem authoritas, Pon-
tificialibus, imperialibusque amplissimis priuile-
gijs,

B E L L V M

gijs corroborata dignoscitur, & præcipue sanctissimi D. nostri Iulij Pontificis in comparabilis, cuius memoria nunquam intermorietur.

F I N I S.

G A S P A R I S A V I A T I C R E M O N E N S I S carmen ad Lectorem.

Lector candide quid legis Thyesten;
Sævas Colchidas: auribus placebunt
Quæ doctus cecinit magis Salernus
Andreas dubios mouet tumultus
V E R B I S, & N O M I N I S, hinc & hinc furentum
Hunc lector lege, fabulæ faceffant.
Hic prompti Ciceronis & facultas:
Hic sunt ridiculi sales, iocique:
Quid itas: nunc rigidi legunt Catones.

H I E R O N Y M I F O N D V L I C R E M O N E N sis hexastichon ad Lectorem.

Nominis & Verbi lector stipe sumito bellum
Quo pax nulla quidem dulcior esse potest.
Bella racognosces, quorum sine partibus, hoc est
Eloquio, omnis homo cederet usque feris
Hic iocus Andree defluxit ab ore Salerni,
Fluxerunt lepidi cum grauitate sales.

E I V S D E M T E T R A S T I C O N.
Ranarum & Murum tam belle haud ponit Homerus
Bella gigantæas non ita Naso manus.
Andreas quanta cum maiestate Salernus
Ingenij bellum grammaticale canit.

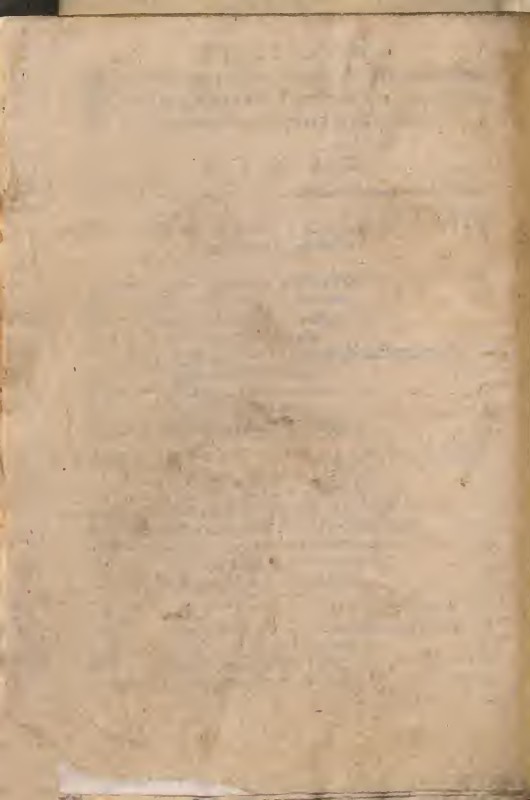
F I N I S.

Z 1075. 2

958882

23

1045.2

Mc

